

Lichenologische en bryologische fietsexcursie rond Amersfoort op zondag 27 oktober 1996

K. van Dort, W. van Heesch & L. Spier

A fieldtrip on bicycles was made in the surroundings of Amersfoort by lichenologists and bryologists together. The exuberant vegetation of *Cladonia* at the Leusderheide was very special. Very remarkable was *Pilidium ciliare* growing higher up on a nearly horizontal part of the trunk of an oaktree. Twigs of *Larix* covered all over by *Hypogymnia physodes* are seldom seen in the Netherlands.

Ondanks de slechte weersvoorspellingen kwamen er toch nog acht gegadigden opdagen, waaronder twee bryologen: Klaas van Dort, Peter Eenshuistra, Wiel van Heesch, Henk Hopman, Alice van Hunnik, Dolf Logemann, Leo Spier en Mient Wildschut. Hierdoor werd er op deze excursie, aanvankelijk bedoeld voor lichenen, ook naar mossen gekeken. Het gevolg hiervan is een gecombineerd verslag.

De eerste lokatie was de tuinmuur bij het klooster "Ter Eem", waar een bakstenen muur en het trottoir bekeken werden.

Porpidia soredizodes groeide er naast *Lecidella scabra*, zodat zij mooi vergeleken konden worden. *Baeomyces rufus* zette de mensen op het verkeerde been. Deze soort hoort immers op lemige heidegrond te groeien! Natuurlijk werden ook *Lecanora muralis* en *Physcia caesia* aangetroffen. Door het vochtige weer zagen de lichenen er bijzonder mooi uit, met name *Lecidea fuscoatra* was een plaatje.

Aan bladmosse leverden de voegen van de bakstenen muur de te verwachten combinatie *Bryum capillare*, *Ceratodon purpureus*, *Grimmia pulvinata* en *Tortula muralis* op.

De tweede lokatie bevond zich bij het ingenieursbureau DHV aan de Laan 1914, waar

Witte acacia's (*Robinia pseudoacacia*) op de parkeerplaats werden bekeken. Hier groeiden *Physcia adscendens* en *P. tenella* door elkaar, zodat de verschillen goed opvielen. Hetzelfde gold voor *Parmelia revoluta* en *P. sulcata*. Voor Witte acacia's hadden de bomen een redelijke lichenen-begroeiing, vermoedelijk vanwege het feit, dat ze in het volle licht staan. Naast bovengenoemde soorten stonden er o.a. ook nog *Evernia prunastri*, *Parmelia caperata*, *P. subaurifera* en *Ramalina farinacea*.

Robinia's staan niet bepaald bekend om hun epifytische bladmos rijkdom; slechts *Hypnum cupressiforme* en *Dicranoweisia cirrata* werden waargenomen.

Op een oude zwaar gehavende beuk bij de uitgang van het parkeerterrein bewonderden we nog een grote Reuzenzwam (*Polyporus giganteus*) en een aantal porselein zwammen (*Oudemansiella mucida*).

Voor de derde lokatie gingen we door de regen naar de Leusderheide. Op het pad naar de wintereiken (*Quercus sessiliflora*) vonden we naast Heideknotszwammen (*Clavaria argillacea*) vrij veel *Placynthiella oligotropha*. Op de eiken zelf was o.m. een fraaie *Parmelia revoluta* begroeiing te bewonderen. Bovendien mooi ontwikkelde *Platismatia glauca* en een *Parmelia perlata*.

Hier werd tevens de lunch gebruikt, die met veel koffie en regen naar binnen werd gewerkt. De bryologen wisten hier van geen ophouden en gingen zelfs onder het eten door, daar de eiken voor een levermosverrassing zorgden. Op een vrijwel horizontaal deel van de stam en op takken groeide *Ptilidium ciliare*: "Zelden op boomvoeten of hoger op stammen", zegt onze nieuwe levermosflora ervan. Op de bodem werd o.a. *Dicranum polysetum* aangetroffen.

Op de vierde lokatie werden vooral *Cladonia*'s bekeken, hoewel de regen langzamerhand in bakken naar beneden kwam. Tussen de vele *Cladonia portentosa* bevonden zich o.a. *Cladonia cervicornis*, *C. foliacea*, *C. gracilis*, *C. ramulosa*, *C. uncialis*, *Coelocaulon aculeatum* en *C. muricatum*.

Door de bryologen werd op diverse plaatsen opnieuw *Ptilidium ciliare* waargenomen, maar nu op de grond tussen gras en heide.

De laatste plek, een larixbosje, werd als exotisch aangekondigd. Dit klopte met de werkelijkheid. De takken waren voor een groot deel bedekt met *Hypogymnia physodes* en *H. tubulosa*. Een schitterende *Usnea subfloridana* van ± 5 cm completeerde het geheel.

Drijfnat, maar voldaan fietsten we weer richting Amersfoort.

Literatuur

- Brand, A.M., A. Aptroot, A.J. de Bakker & H.F. van Dobben. 1988. De Standaardlijst van de Nederlandse Korstmossen. KNNV Wetenschappelijke mededeling 188.
- Gradstein, S.R. & H.M.H. van Melick. 1996. De Nederlandse Levermossen en Haarmossen. Natuurhistorische Bibliotheek, nr. 64.
- A. Tourw & W.V. Rubers. 1989. De Nederlandse Bladmossen. Stichting Uitgeverij KNNV nr. 50. Utrecht

Legenda bij de soortenlijst

- b = baksteen
L = Larix
p = steentje
Q = Quercus
R = Robinia pseudacacia
s = grond

Lokaties

- 1 Amersfoort, ingang Zusterklooster "Ter Eem", Daam Fokkemalaan. Coörd.: 152.6/461.9.
- 2 Amersfoort, Laan 1914, ingenieursbureau DHV. Parkeerplaats met Witte acacia's. Coörd.: 153.6/460.4.
- 3 Leusden, Leusderheide, Doornseweg. Eikenstruweel met Wintereiken. Coörd.: 152.7/458.3.
- 4 Leusden, Leusderheide, Doornseweg. *Cladonia*'s. Coörd.: 153.2/456.8.
- 5 Leusden, Den Treck-Henschoten, Doornseweg. Larixbosje. Coörd.: 153.2/455.7

Soortenlijst

Lichenen

<i>Athelia arachnoidea</i>	2R
<i>Baeomyces rufus</i>	3s
<i>Buellia punctata</i>	2R
<i>Caloplaca citrina</i>	1b
<i>Candelariella reflexa</i>	2R.5Q
<i>Cladonia cervicornis</i>	3s
<i>Cladonia chlorophaea</i>	1b.3s.Q
<i>Cladonia coccifera</i>	1b.3s
<i>Cladonia coniocraea</i>	1b.3Q.5Q
<i>Cladonia fimbriata</i>	1b.3Q
<i>Cladonia foliacea</i>	3s
<i>Cladonia furcata</i>	3s.4s.5s.
<i>Cladonia glauca</i>	3Q
<i>Cladonia gracilis</i>	4s
<i>Cladonia meroclorophaea</i>	4s
<i>Cladonia ochrochlora</i>	4s
<i>Cladonia portentosa</i>	4s
<i>Cladonia pyxidata</i>	4s
<i>Cladonia subulata</i>	4s.5L
<i>Cladonia uncialis</i>	4s
<i>Coelocaulon aculeatum</i>	4s.5s
<i>Coelocaulon muricatum</i>	3s.4s
<i>Evernia prunastri</i>	2R.5Q
<i>Hypocenomyce scalaris</i>	5Q
<i>Hypogymnia physodes</i>	2R.3Q.5Q
<i>Hypogymnia tubulosa</i>	5L
<i>Lecanora albescens</i>	1b
<i>Lecanora conizaeoides</i>	2R.3Q
<i>Lecanora dispersa</i>	1b

<i>Lecanora muralis</i>	1b	<i>Blad- en Levermossen</i>	
<i>Lecidea erratica</i>	3p	<i>Atrichum undulatum</i>	4a
<i>Lecidea fuscoatra</i>	1b	<i>Aulacomnium androgynum</i>	3a. Q
<i>Lecidella scabra</i>	1b	<i>Barbula convoluta</i>	1b
<i>Lepraria incana</i>	3Q	<i>Bryum argenteum</i>	1b. 2b
<i>Parmelia caperata</i>	2R	<i>Bryum bicolor</i>	1b
<i>Parmelia perlata</i>	3Q	<i>Bryum capillare</i>	1b. 2b
<i>Parmelia revoluta</i>	3Q	<i>Campylopus flexuosus</i>	3Q
<i>Parmelia saxatilis</i>	5Q	<i>Campylopus introflexus</i>	4a
<i>Parmelia subaurifera</i>	2R	<i>Campylopus pyriformis</i>	3a. 4a
<i>Parmelia subrudecta</i>	2R. 5Q	<i>Cephalozia bicuspidata</i>	3Q
<i>Parmelia sulcata</i>	2R. 3Q	<i>Cephalozia divaricata</i>	4a
<i>Phaeophyscia orbicularis</i>	2R. 5Q	<i>Ceratodon purpureus</i>	1b. 2b. 3Q. 4a
<i>Physcia adscendens</i>	2R	<i>Dicranella heteromalla</i>	3a. 4a
<i>Physcia caesia</i>	2R. 5Q	<i>Dicranoweisia cirrata</i>	2R. 3Q
<i>Physcia tenella</i>	2R. 5Q	<i>Dicranum polysetum</i>	3a
<i>Placynthiella oligotropha</i>	3a	<i>Dicranum scoparium</i>	3Q. 4a
<i>Platismatia glauca</i>	3Q	<i>Grimmia pulvinata</i>	1b
<i>Porpidia soredizodes</i>	1b	<i>Hypnum cupressiforme</i>	2R. 3Q.
<i>Ramalina farinacea</i>	2R	<i>Hypnum jutlandicum</i>	3a. 4a
<i>Rhizocarpon obcuratum</i>	1b	<i>Lophocolea heterophylla</i>	3Q
<i>Trapelia coarctata</i>	3p	<i>Mnium hornum</i>	3a
<i>Usnea subfloridana</i>	5L	<i>Pohlia nutans</i>	3a. 4a
<i>Xanthoria candelaria</i>	2R. 5Q	<i>Polytrichum commune</i>	4a
<i>Xanthoria polycarpa</i>	2R	<i>Polytrichum piliferum</i>	2b. 3a. 4a
		<i>Pseudocleropodium purum</i>	3a
		<i>Ptilidium ciliare</i>	3Q. 4a
		<i>Rhynchostegium confertum</i>	1b
		<i>Tortula muralis</i>	1b